

Le lien matrimonial. Colloque du CERDIC, Strasbourg, 21-23 mai 1970 publié par René Metz et Jean Schlick. Université de Strasbourg II. Annuaire du CERDIC. „Hommes et Eglise”, 1. Strasbourg 1970, ss. 242, 2 nlb.

Założone w 1968 r. przez profesorów Uniwersytetu w Strasbourgu R. Metza i J. Schlicka Centrum Badania i Dokumentacji Instytucji Chrześcijańskich (Centre de recherche et de documentation des institutions chrétiennes — w skrócie CERDIC) rozpoczęło wydawanie rocznika pod ogólnym tytułem „Hommes et Eglise”. Ma on zawierać prace prezentowane podczas kolokwium naukowego, organizowanego corocznie na Uniwersytecie w Strasburgu, a poświęconego aktualnym problemom życia Kościołów chrześcijańskich. Zamierzenia organizowanych przez CERDIC kolokwium omawiają założyciele Centrum we wstępie do pierwszej z tej serii książki pt. *Le lien matrimonial*. Publikacja obejmuje referaty wygłoszone na pierwszym kolokwium, które odbyło się w dniach 21—23 maja 1970 r. Spotkanie to było w całości poświęcone problemowi małżeństwa, rozwodów i ponownych małżeństw, a zatem problemowi interesującemu nie tylko wszystkie Kościoły chrześcijańskie, lecz również i społeczności świeckie, którym zależy na podtrzymaniu trwałości rodziny.

Organizatorom kolokwium chodziło o wszechstronne naświetlenie podjętej problematyki, o ukazanie różnych jej aspektów. Zgodnie z takim założeniem przedstawiono w perspektywie porównawczej i historycznej aktualną doktrynę katolicką dotyczącą węzła małżeńskiego. Zagadnienie węzła małżeńskiego zostało więc ukazane w trzech niejako płaszczyznach, z których każda, zaprezentowana w kilku referatach, stanowi za-

razem jedną z części omawianej książki.

Referaty części pierwszej podają stan faktyczny zagadnienia oraz dostarczają materiału porównawczego pochodzącego spoza zasięgu chrześcijaństwa. J. Carbonnier zajmuje się ustaleniem i analizą danych statystycznych dotyczących rozwodów, ich przyczyn i skutków. J. E. Bertolus omawia problem wyboru współmałżonka oraz konflikty i przyczyny rozkładu życia małżeńskiego. Autorzy trzech następnych referatów przedstawiają zagadnienie węzła małżeńskiego w społecznościach niechrześcijańskich, mianowicie: w judaizmie (E. Chouchena), w Islamie (C. Chehata) i u niektórych plemion afrykańskich (D. Zahan). Ukazują oni istotę, sposoby zawierania i możliwości rozwiązania małżeństwa w tych społecznościach.

W części drugiej tej książki znajdują się referaty ukazujące rozwój doktryny chrześcijańskiej w odniesieniu do zagadnienia węzła małżeńskiego. J. Gaudemet przedstawia sytuację małżeństwa w pierwszym tysiącleciu chrześcijaństwa, a więc w okresie, który cechuje brak jednoznacznej terminologii i w konsekwencji brak wyraźnego rozróżnienia między nieważnością małżeństwa a jego rozwiązaniem. Wprawdzie zasada nierozdzielności była coraz mocniej podkreślana w ustawodawstwie i doktrynie, to jednak w praktyce dopuszczano w pewnych wypadkach do rozwiązania małżeństwa oraz do zawierania małżeństw po raz drugi. G. Fransen ukazuje kształtowanie się średniowiecznych teorii starających się wyjaśnić istotę

węzła małżeńskiego oraz spory, jakie w tej kwestii istniały między szkołą paryską, według której o uformowaniu węzła małżeńskiego decyduje zgoda nupturientów na małżeństwo, a szkołą bolońską, która uważała, że małżeństwo zawarte przez wyrażenie zgody staje się w pełni małżeństwem dopiero w następstwie zjednoczenia cielesnego małżonków. P. Huizing zajmuje się rozwojem doktryny o nierozzerwalności małżeństwa po soborze trydenckim, w którym to okresie rozciągnięto m. in. możliwość rozwiązywania małżeństw niechrześcijan również na małżeństwa zawierane między osobami ochrzczoneymi a nieochrzczoneymi, a ostatnio przyjęto ponadto szerszą interpretację braku zgody jako tytułu nieważności małżeństwa.

Ostatnia grupa referatów, stanowiąca trzecią część omawianej książki, przedstawia aktualne stanowisko trzech największych Kościołów chrześcijańskich wobec małżeństwa. R. Voeltzel prezentuje poglądy Kościołów protestanckich. E. Melia omawia zagadnienie węzła małżeńskiego w świetle teologii Kościoła prawosławnego, zaś J. G. Gerhartz zajmuje się kwestią nierozzerwalności i rozwiązywania małżeństwa w nauce i praktyce Kościoła katolickiego. Trudno byłoby oddać treść tych referatów w kilku zdaniach i uniknąć zarazem niebezpieczeństwa jej spłylenia czy znie-

kształcenia, należy więc poprzestać na zasygnalizowaniu samych tematów. Prezentacja różnych stanowisk chrześcijańskich nadała kolokwium po części charakter spotkania ekumenicznego.

Zarówno organizatorzy kolokwium strasburskiego, jak i autorzy referatów, nie zmierzali do przedstawienia konkretnych wniosków czy propozycji gotowych rozwiązań problemu, jakim jest obecnie wzrastająca także w Kościele katolickim liczba małżeństw, które z różnych powodów rozpadają się i co w konsekwencji prowadzi do zwiększania się liczby katolików, którzy układają swe życie niezgodnie z obowiązującymi zasadami nauki Kościoła, lecz jedynie do naświetlenia całokształtu poruszanych spraw i do ewentualnego wskazania dróg, które mogą ułatwić rozwiązanie nabrzmiałych cierpieniem i nieszczęściem ludzkim problemów przy zachowaniu samej zasady nierozzerwalności i świętości małżeństwa.

Publikacja, udostępniająca prace kolokwium w Strasbourgu szerszym kręgom czytelników, zawiera bardzo interesujące i aktualne materiały ułatwiające nowe przemyślenie zagadnienia nierozzerwalności małżeństwa i z tej racji zasługuje na baczną uwagę przede wszystkim teologów i kanonistów.

Ks. Piotr Hemperek